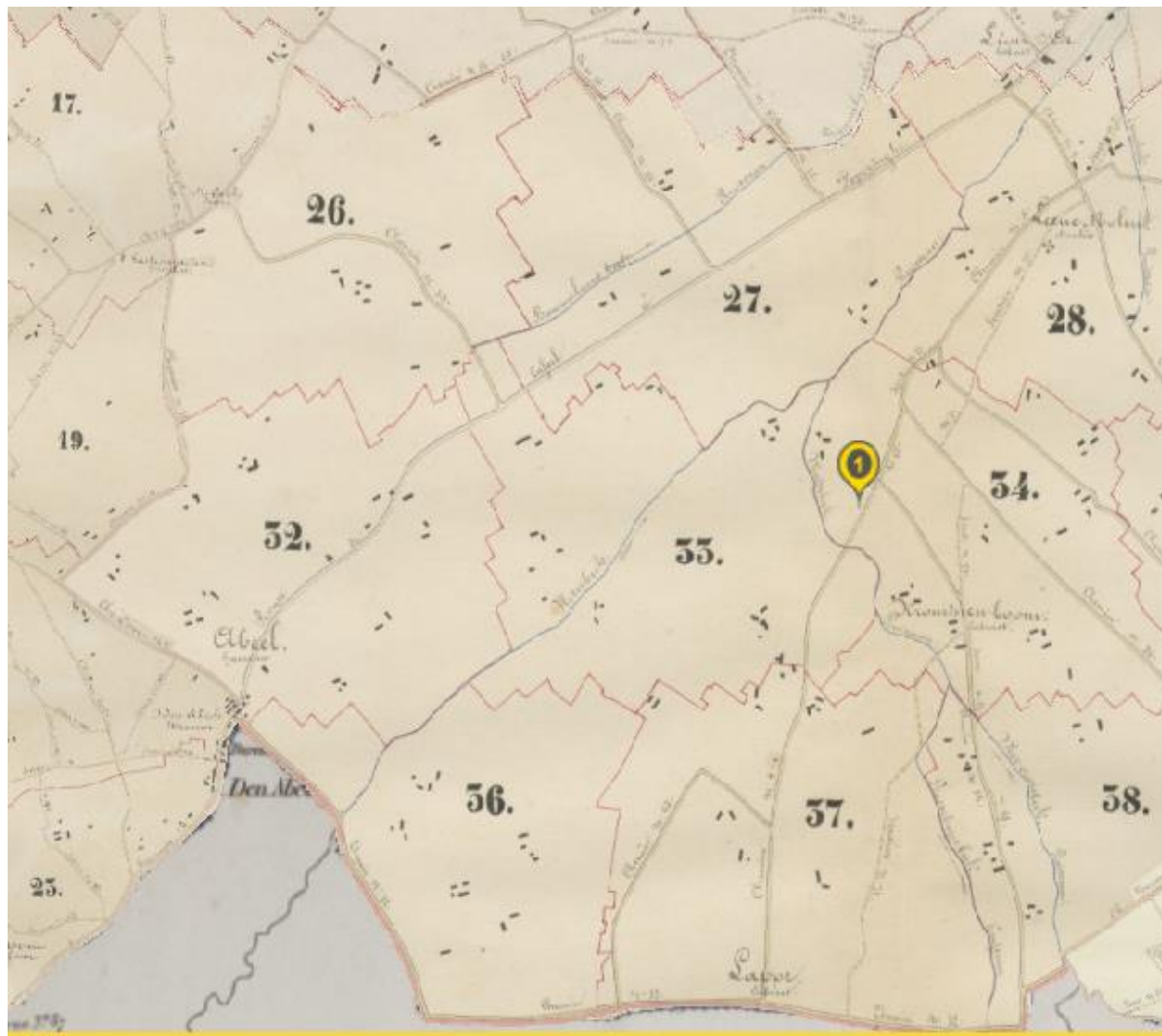

Jaar 1544 - De Wipperhoek & de Vleterbeek

*De Vleterbeek komt Poperinge binnen tussen de huidige Abeelseweg en de Boescheepseweg. Het Poperingse ommeland was eertijds verdeeld in verschillende hoeken, waarbij de hoek waar de Vleterbeek binnen komt, **de Wipperhoek** genoemd werd.*

Atlas der buurtwegen – 1841

Nog een andere naam voor de Vleterbeek: de Wipper

In het boek 'Essays and Studies Presented to William Ridgeway' schrijft **H.M. Hadewick** over het toponiem 'Wipper' als riviernaam, zowel in Duitsland, als Engeland. Zijn conclusie is dat deze term uit het 'Keltisch' komt.

Hij stelt daarbij dat er een rivier in Engeland bestaat die de 'Wear' genoemd wordt, wat afkomstig is van het Keltisch 'Wiur'. Verder vindt hij de 'Weaver' in Cheshire, wat afkomstig is van 'Weofre', wat volgens hem gelijk te stellen is met enerzijds '**Wipper**' en anderzijds 'Weser' of zelfs 'Waver', uiteindelijk allemaal riviernamen afkomstig uit het Keltisch, die zoveel betekenen als **de 'kronkelende beek'**.

Daarmee vinden we nogmaals een andere naam voor onze Vleterbeek.

De indeling van de Wipperhoek

Poperinge werd ingedeeld in enerzijds het 'port' en anderzijds de 'hoeken' en voor de tiendenverpachting werd iedere hoek nog eens opgedeeld in een aantal 'spleten' die apart verpacht werden. De Wipperhoek kende 5 spleten die ons een aantal interessante toponiemen geven.

WATOU

K

SCHOEDEMT-HOEK

G

HELHOEK

WIPPERHOEK

I

LYSSENT, HOEK

H

WESTOUT

FRANKRIJK

Wipperhouck ghedeelt in vijff spleeten
d'eerste spleete vande Wipperhouck zal beghinnen **ter half mylle brugghe** gaende zuutwaers
 langhes de beke tot **St. Loys straete** ommecomende langhs de beeke an thoff van Jan
 Masselis filius Claeys tot **de halfmylle brugghe** voorseit - exclus drye stucken van questie
 die gheannexeert zyn mette vierde spleete vande Lyssenthouck
 ende es ghenaempt **t'Lappervelt.**

De tweede spleete van de Wipperhouck zal beghinnen ter voornoemde halfmylle brugghe gaende langhs de beeke tot **de Cruusstraete** ommecommende langhs de Boeschepstraete ende de beeke tot de hofstede van wijlen **Sander Floor nu Gilles de Roode** es ghe-naempt den **Overspronck**.

De derde spleete van de Wipperhouck zal beghinnen ter Cruusstraete langhes de noortzyde vande Boeschepstraete ommecommende langhes **t'Leugenbeexken** ende westmeerschen totte voornoemde cruusstraete ghe-naempt **de Westmeerschen**

De vierde spleete vande Wipperhouck zal beghinnen opden Berchwech langhs de beeke totter hofstede van Pieter Denys modo Gillis de Roode gaende langhs dezelve beeke naer de westmeerschen de voorseide spleete es ghe-naempt **t' Couterken**.

De vijfste ende laetste spleete zal beghinnen langhes de voorseide beeke tot jehens de prochie van Boeschepe ommecommende langhes de beeke tot jehens thoff van Jaspar Vernoot tot den voorseide Berchwech

De voorseide copie ghetrocken vut 't quoyer ofte regreten vande thienden de stede ende jurisdictie van Poperynghe

Kaartje:

De **'halfmyllebrugge'** is de brug die tussen het Rode Kruis en de Leene in ligt. De brug die halfweg de 'mylle' ligt en een 'mylle' is een hooiweide. We kennen deze naam ook nog in de Frans-Vlaamse gemeente 'Hoymylle'

De eerste splete loopt tot aan de **'Sint Eloystraat'**, de tweede tot aan de **Cruussestraat** of kruisstraat. We mogen dus aannemen dat deze twee straatjes in elkaars verlengde liggen. We kunnen dan ook niet anders besluiten dat het 'Cruussestraatje' het straatje is dat naast het Lyssenthouck Cemetery loopt.

*Het **'Lappersveld'** betekent zoveel als het 'toegestopte' veld. 'Lappen' betekent immers hetzelfde als 'toestoppen' of 'oplappen', zoals we het nog kennen in de betekenis van een 'schoenlapper'.*

Den Overspronck is het terrein aan de overkant, overgesprongen.

De 'halfmyllebrugge'

De derde spleete van de Wipperhouck zal beghinnen ter Cruusstraete langhes de noortzyde vande Boeschepstraete ommecomende langhes **t'Leugenbeexken** ende Westmeerschen totte voornoemde cruusstraete ghenaeft **de Westmeerschen**

Het toponiem 'Boeschepestraete' is duidelijk en betekent gewoon de weg naar Boeschepe en is de huidige Boescheepseweg.

Het Leugenbeexken – mogelijk afkomstig van **Lueghenbeek** – of Lughenbeek- wat zoveel kan betekenen als 'schitterende beek' of 'beek met klaarwater.

Lug is de oude Keltische Zonnegod -

Lug, Lugh, Lugus of Lugos (Modern Iers: Lú (uitspraak /lu:/)) is **de Keltische zonnegod**. Hij is sterk, jong en een meester van alle kunsten. Hij is de god van de ambachten en de handel. Hij was in het bijzonder voor **de smeden** belangrijk. Hij stond voor de logische combinatie handel en techniek, maken en verkopen. Lugh wordt gezien als een Vadergod. Hij wordt vereerd met het heidense Lúghnásádh feest. Dit wordt gevierd wanneer de eerste oogst binnen wordt gehaald, in de eerste week van augustus.

Lug is nog steeds een Welsche naam – wat zoveel betekent als de schitterende – te vergelijken met onze 'Luc'.

Het is eigenaardig om vast te moeten stellen dat we – zo kort bij elkaar - twee toponiemen vinden die uit de Keltische tijd lijken te stammen. Daarbij blijken de toponiemen 'Leugenbeek' en 'Sint Elooistraat' beiden met de smederij te maken te hebben.

Het 'Luegenbeekske' Zit nu ingebed in de gracht langs de Boescheepseweg, maar kruis deze nog ondergronds. Het water is nog steeds 'kristalhelder' waarmee het nog altijd zijn naam eer aandoet. Foto genomen op vrijdag 10 februari 2017.

Het toponiem de 'Westmeerschen' lijkt mij ook duidelijk, de meersen of lage weilanden liggen immers ten westen van de Vleterbeek.

De vierde spleete, liggende aan de overkant van de beek, tussen deze en de weg Poperinge – Abele, wordt het 'Couterken' genoemd. Een 'couter' is een in cultuur gebracht land.

De 5de en laatste splete ligt tegen Boeschepe aan en tegen de 'Berchweg', de weg naar de bergen of wat momenteel de grensstraat is.

Vaart tot aan Abele?

Eén van de oudste stukken dat we van de Poperingevaart hebben dateert van de 12de juni 1544. Blijkbaar was toen alles versleten.

12 juli 1544 – **De schipvaart; beter nieuwe speyen** – Resoluties A folio 37 verso

Den xde, xide ende xijde¹ daghen van de hoymaent² xvc xliij³ zo hebben by laste van baillu, schepen ende kuerheers⁴ vander stede van Poperinghe Meester **Anthoon Lambrou**t, meester timmerman ende speymeester van **Brugghe** Ende meester **Joos Vitsebroot**, meester matser ende speymeester van **Damme ghevisiteert**⁵ **de speyen, overdraeghen ende schipvaert** ter presentie van vier wetten⁶, telcker reysen⁷ ende datter drie distincte stonden⁸, zoot voorseyt es, also opperwaers van tbeghinsel vant bicxken⁹ als neerwaert tot in dIsere¹⁰ toe de welcken naer huerlieder bevyndt in t'rechten verclaersen ghegheven hebben dat de zelve speyen dier op dat sas staen, zy nyet moghelic en es langher te houden staende ende **dat beter waeren dat se nieuwe ghemaect waeren**, dan dat men se altyts lappende¹¹ es, ooc dat **nyet moghelic** en es **de selven** met lappen noch anderssins **langher te onderhouden** Tverder verclaersden voort dat wel moghelick es dat alhier te Poperinghe water enough is, - omme **in den zomer ghelick inden winter**, vut ende in te vaeren mets datmen boven het eersten overdrach een speyken ofte slusken stellen zal; boven het tweeden een ende boven het derden an het dunhuus¹² ooc eenen ende toe dien noch drie andere te metsene - de twee in 't beginsel van de twee bicxkens ende het derden an **de leenebrugghe**¹³ op den steenwegh omme het water inden somer te houden daer mede men de schepen uppen vaert telcker reysen zoude laeten commen Belovende te maken **een patroon ofte exemple** van de voorschreven speykes van houtten zulck alsser toedient, Actum den xijde in hoymaent voor paeschen

¹ Xde, xide ende xijde = 10^{de}, elfde en twaalfde

² Hoymaent = hooimaand = juli

³ 1544

⁴ Kuerheers = wetten en raden samen

⁵ Visiteren = onderzoeken

⁶ Wetten = schepenen

⁷ Telcker reyse = iedere keer

⁸ Ter drie distincte stonden = tot drie keren toe

⁹ Bicxken = hiermede zal het Quadbeekske, stroomopwaarts de Vleterbeek, bedoeld zijn

¹⁰ D'Isere : Yzer of IJzer

¹¹ Lappende = herstellende

¹² Dunhuus = duinhuis gelegen in Westvleteren

¹³ Leenebrugghe = waarschijnlijk wordt hier de Halfmylebrug bedoeld

Beide experts, speciaal van Brugge en van Damme afgekomen, onderzoeken de vaartconstructies te Poperinge en bevinden alles nogal versleten. Vandaar dat ze voorop stellen eigenlijk alle – zowel de speien als de overdrachten nieuw te gaan construeren. Niet alleen dat, beide heren willen daarbij nog een plan maken voor de Pooperingevaart waarbij het in de toekomst mogelijk zal worden om zowel in de zomer, met weinig water, als in de winter, met 'te veel' water, te kunnen varen. Dat willen ze bereiken door verschillende speien bij te bouwen. De Poperingenaars blijven bij al dat dure enthousiasme toch wantrouwig. Enkele weken later lezen we hun besluit in de besluiten van de wetkamer.

31 juli 1544 – **De schipvaart tot aan Abele?** - Resoluties A folio 38

Ten zelve daeghe was gheraemt ende gheadviseert byden wet ende raden, **angaende de schipvaart** ende de speyen achtervolghende vande visitatie van de speymeesters van Brugghe ende van Damme ende was tslot alvooren dat men zoude maken een speye souffissant¹⁴ ende dichte naer den heesch van de werke ende zulck als behouvelick wesen zoude omme jaers¹⁵ vute ende inne te varen, daermede prouvende¹⁶ hoe vele dat als int gheheele costen zoude dat men ooc eerst prouven zoude zo't behooren zal oft nyet moghelick en es de wyde vande beke opwaers te ghecryghen **totter garonde** ofte daermede **alsoo verre als de kuere van Poperinghe bestaet, ghelyc die van ouden tyden gheweest heift,** in diepte ende wyde ende die middelen ghevonden hebbende, alsdan voort int zelve werck te procederen, also men te raede wesen zal, ende proffytelick voor de stede bevonden werdt.

Men wilt toch eerst eens proberen of men de Vleterbeek van Poperinge tot aan de Garonde, of dan toch minsten tot aan Abele, niet breder zou kunnen maken.

We hebben geen stadsrekeningen uit deze tijd en we kunnen dus ook niet aantonen of de beek tot aan Abele verbreed is geworden.

*Het enige bewijs dat we gevonden hebben, is een notitie over de 'refectiemeester' **Jan Goduut** van 23 oktober 1545 waaruit alleszins blijkt dat men 'grote' werken aan de vaart gedaan heeft. Een 'refectiemeester' was zowat de schepen van Openbare Werken.*

23 oktober 1545 – Salarissen – Resoluties

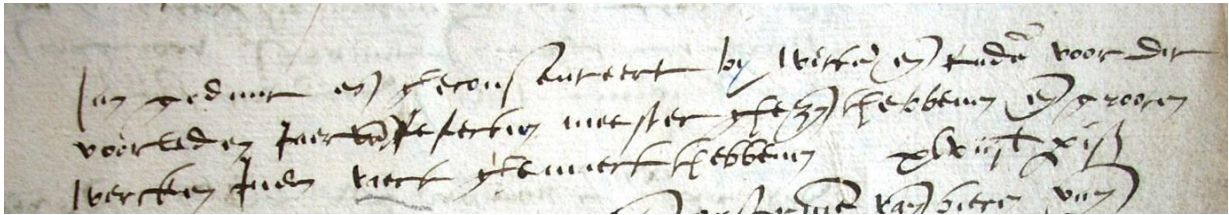
Jan Goduut es gheconsenteert¹⁷ by wetten ende raeden voor dit voorleden jaer *als* refectiemeester ghezyn thebbene ende grooten werken inden vaert ghemaect thebbene xlvij pond xij schele *of* 48 pond 12 schellingen parisis.

¹⁴ Souffisant = die voldoet

¹⁵ Jaers = het gehele jaar

¹⁶ Prouvende = proberende

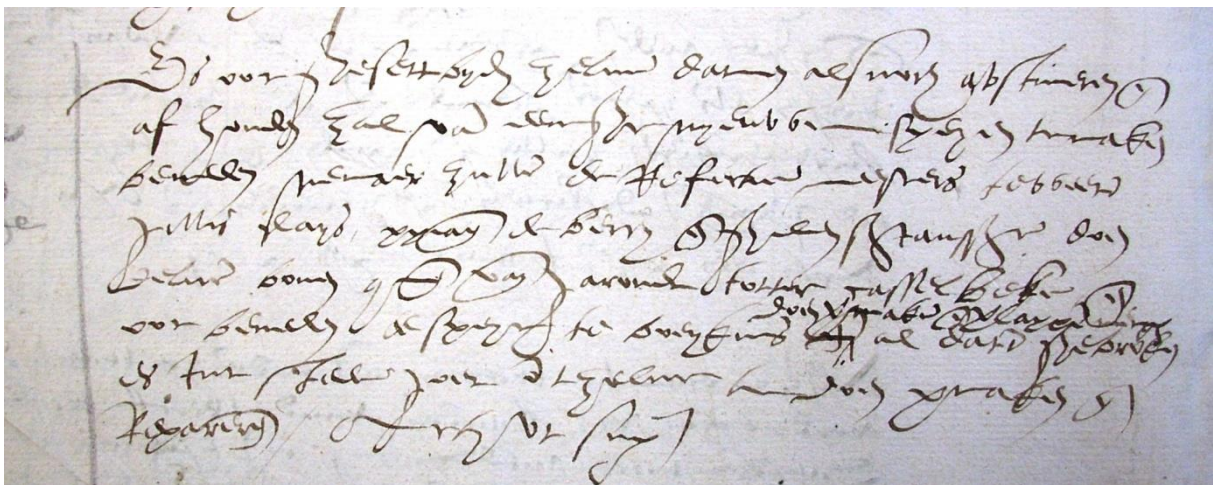
¹⁷ Consenteren = toekennen

Grote, doorgedreven nieuwe constructies zijn het echter zeker niet geworden. Op de 3de juni 1547 – dus anderhalf jaar later wil men wel een nieuwe ‘speye’ bouwen op de ‘Leugenbeek’, het gedeelte van de Vleterbeek achter de Watermolen, maar alvorens dat te doen wel men toch eerst overleg plegen met de vier watergraven van Veurnambacht en met de heren van de abdij van Eversam. Men bleef dus een mogelijke aanpassing van de Poperingevaart onderzoeken

30 mei 1548 – De vaart – SAP 467 - Resoluties A – folio 57 verso

Es voort gheseyt byden zelve dat men als noch abstineren ende afhouden zal van eenighe nyewe speye te maecken beneden nemaer zullen de refectiemeesters te weeten **Gillis Clays**, **Christiaen de Berch ende Ghelin Staessen** doen delven boven ... vande Garonde totter **Casselbeke** ende ooc bevelen de spey te **Boeytins** doen vergroten ende verclaren al dat er ghebroken is int zelve jaer tzelve te doen vermaken ende repareren
Actum ut supra

Men besluit op de 30ste mei 1548 om toch geen nieuwe speye te bouwen. Men zal de beek van de bron of Garonde tot aan de Casselbeke wel uitdelven en ook de speye te Boeytins doen vergroten. Waar deze speye was is mij onbekend. Daar naast zal men alles wat gebroken is, herstellen.

Blijkbaar gebeurd alles toch zonder veel enthousiasme. Op de 28ste augustus wordt besloten de beek te ruimen tot aan de Casselbrug en daarna op de kanten stenen te leggen om de beek in haar koers te houden. Men zal dan het resultaat afwachten alvorens men de speyen zal vernieuwen.

Gheraemt byden ghemeene wet ende raeden vander stede van Poperinghe dat men de beke zal doen ruimen tot **de Casselbrugge** ende doen steenen de boorden zo datter tot dient ooc huer rechte syde ghouden zal also verre als Poperinghe gaen zal

Actum den xxvij in ougst 48

Voort dat men daeranne schieten zal dan ten besienen offer eenich cours van water zal commen of nyet en naer dien speyen ten stellen ten behouue vande watere ende beken tzy een of meer zo daer toe dient
Actum ut supra

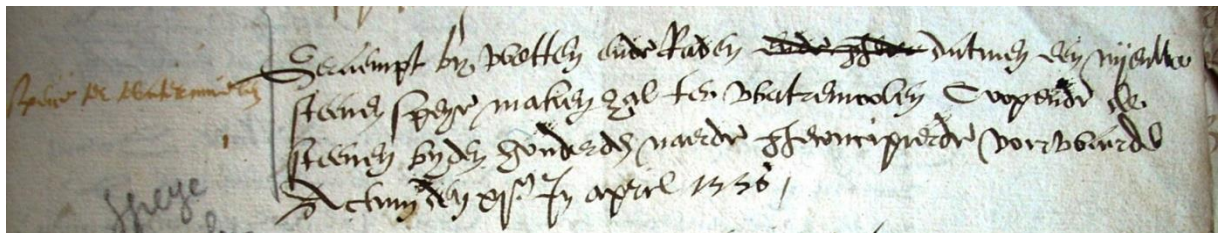
8 oktober 1548 – Vaart en beke - Resoluties A – SAP 467

Gheadviseert by wetten ende raden, ghesien hebbende t'ophouden van de wateren ende de dammen ghemaect op de beke opwaert tot **Pieter Denys**, datmen zal doen vutsteken by **Christiaen de Berch**, landmeter, de wyde van de beke tot xij (12) voeten vande **Belbrugge totten Stedebrugge opde Bethunestraete** ende dat ghedaen ende ghesien byden jeghenlanden¹⁸ indien dat yemant daer jeghens zegghen wille - dat men se hooren zal in huerlieden oppositie de zelve oppositie gheliquedeerd zynde – zo zal men tvoornoemde afsteken doen delfven ende afhauwen de troncken ende boomen stinghende elcken tzyne zo wel eerde als hoever¹⁹ daer zyde waert daert behooren zal ende voorts boven de voornoemde stedebrugge zal hy van inschelycx de beke afsteken daervooit tot **Pieter Denys** doende aldaer ghelyck voorn ghestelt es dat graeven zo zal men upwaert voorts ...
Naer datmen berg...
Oorboorlic te wesen
Actum de viij in october xvc xlvij

Hier zet men effectief een stap naar het verbreden van de Vleterbeek van de 'Belbrugge', waarschijnlijk de brug gelegen in de huidige Benedictijnenstraat tot aan de brug van de Bethunestraat – dus waarschijnlijk de brug die eertijds moet gelegen hebben op de Sint-Elooistraat.

8 jaar later is het overleg met die van de Zuidwatering blijkbaar positief afgelopen, want op 11 april 1556 besluit men uiteindelijk om een nieuwe speye te bouwen bij de watermolen.

11 april 1556 – Nieuwe speye - SAP 467 - Resoluties

Geraempt by wetten ende raeden dat men een nyeuwe steenen speye maken zal ten watermolen coopende de steenen by de honderde naerde gheconcipeerde voorwaerde
Actum den xi ste in april 1556

12 november 1556 – Nogmaals de speye - SAP 467 - Resoluties A

Dat men effectief bij de watermolen een nieuwe speye bouwde, blijkt nog eens uit het besluit van de 12de november 1556:

¹⁸ Jeghenlanden = aangelanden

¹⁹ eerde als hoever = zowel aarde als oever

Gheraemt by wetten ende raden datmen de speye ter watermolen zal gheheel nieuwen maken
zal van steen ghelick dander speyen naer den heesch van dien
Actum den xij in november 1556

Scynst by wetten ende raden datmen de speye ter
watermolen zal gheheel nieuwen maken zal van
steen ghelick dander speyen naer den heesch van dien
Actum den xij in november 1556.

15 januari 1563 - Vaart en een nieuwe speye – SAP 467 - Resoluties A – folio 104 recto

Nu werkte men door en wilde men ook de 'overdrachten' vernieuwen. Daarom werd er een bede gericht aan Filip II, om met dit octrooi belastingen te kunnen leggen op de verkoop van verschillende producten, voornamelijk het bier. Met dit bedrag wilde men dan de overdrachten nieuw maken.

15 januari 1564 - Vaart en een nieuwe speye – SAP 467 - resoluties A – folio 104 recto

Es ghestatueert by burghmeesters, schepenen, raden ende notabelen
dat nopende den octroye vercreghen vander majesteyt op de belastynghe vanden schipvaerd
binnen dezer stede,
tzelve octroy vervolcht werd ghezonden altooren in rekenynckcamer omme aldaer
gheregistreerd te wesene ende daer naer executoire op tzelve octroy
omme alsoo haest alst moghelick ware upheve ende proffytten ter cause vanden te heffen
ende ontfanghen
ende oock ter stont te beghinnen materye te coopen om ten eersten dat doenelick is naer
beghinsel te maekene een overdrach
volghende tzelve ghimpetreerde octroy
Actum den xij in november 1556.

De stad bekwam van Filip II dit octrooi waardoor zij zekere belastingen mochten leggen om met het bedrag ervan een overdracht te herstellen

Es ghestatueert by burghmeesters, schepenen, raden ende notabelen
dat nopende den octroye vercreghen vander majesteyt op de belastynghe vanden schipvaerd
binnen dezer stede,
tzelve octroy vervolcht werd ghezonden altooren in rekenynckcamer omme aldaer
gheregistreerd te wesene ende daer naer executoire op tzelve octroy
omme alsoo haest alst moghelick ware upheve ende proffytten ter cause vanden te heffen
ende ontfanghen
ende oock ter stont te beghinnen materye te coopen om ten eersten dat doenelick is naer
beghinsel te maekene een overdrach
volghende tzelve ghimpetreerde octroy

Actum den xvde in lauwe xvc lxiij

In 1583 werd de vaart met al zijn constructies grondig vernield door enerzijds de troepen van de Gentse en Ieperse Geuzen en anderzijds wat later door de Spaanse troepen van uit Duinkerke. Poperinge werd volledig vernield en verlaten. Vanaf 1585 kon men aan een heropbouw beginnen, zowel van de stad als van de vaart.

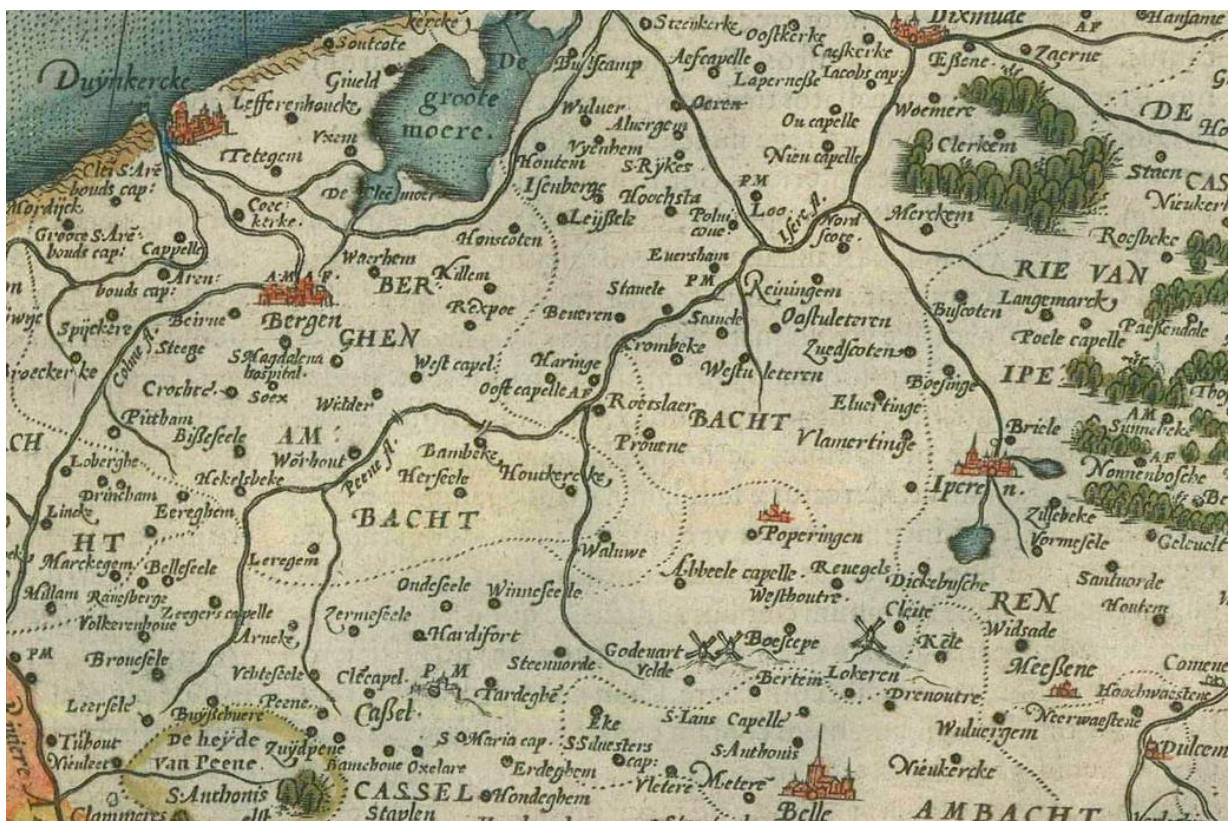
Ook na deze ruïnering van de stad, bleef er een vaag idee bestaan om ooit de vaart misschien wel uit te breiden tot Abele.

Uit het pachtcontract²⁰ van de Garonde, tussen Jan Edelynck en de schatbewaarder van de stad Poperinge, van de 14de oktober 1616 blijkt immers dat de stad de volgende voorwaarde laat inschrijven:

ende dat voorts de stede zal moghen doen delven ende wercken inde selve meersch tallen tijden alst noodich ofte oorboir bevonden wert voor de schipvaart der zelve stede zonder afslach van pachte

Blijkbaar wilde men met de mogelijkheid rekening houden om ooit werken – een waterreservoir ? – te kunnen uitvoeren in de Garonde.

Kaart De Jode – 1578 - Detail

Met een stukje van de Poperingevaart erop getekend.

²⁰ Subalterne wetten SAP 346

